

Landsbygdsutvecklingsstrategi

Umeå

REGIONEN

Bjurholm
Nordmaling
Robertsfors
Umeå
Vindeln
Vännäs
Örnsköldsvik

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Landsbygdsbergreppet - vad menar vi med landsbygd.....	3
Metod - så har vi gått tillväga.....	3
Strategi för landsbygdsutveckling i Umeåregionen.....	4
Bygga och bo.....	6
Lokal offentlig service.....	8
Lokalt näringsliv.....	14
Besöksnäring.....	22
Infrastruktur.....	26
Kultur och fritid.....	30
Lokalt ledd utveckling.....	32
Attraktivitet och attityder.....	34
Efterord.....	36

Förord

Den landsbygdsutvecklingsstrategi du nu har framför dig har tagits fram på uppdrag av Umeåregionrådet.

I Umeåregionrådet deltar kommunstyrelsens ordförande och oppositionsråd från alla våra sju kommuner. Vår roll i samarbetet är att genom fördjupade dialoger, omvärldsbevakning och analyser peka ut riktningen för vårt samarbete och därmed för gemensam utveckling i alla våra kommuner.

Under möte med Umeåregionrådet under 2019 hade vi just en sådan fördjupad dialog. Den gången kretsade samtalen kring behovet av att komma vidare i en av Umeåregionens kärnfrågor, nämligen Landsbygdsutveckling. Frågan var, och är, komplex och viktig. - *Vilka områden borde vi som kommuner ta tag i gemensamt? - Inom vilka frågor har vi störst nytta av samverkan och samarbete mellan kommunerna? - Vad kan vi göra bättre tillsammans för att stärka utvecklingen i landsbygderna?* Vi slöt oss till att vi var i behov av en gemensam bild av nuläge och framtidsscenarioer och av våra gemensamma styrkor och svagheter. Resultatet blev "Umeåregionens gemensamma landsbygdsutvecklingsstrategi".

Som ordförande i Umeåregionrådet ser jag strategin som en tydlig och viktig utgångspunkt för vårt fortsatta samarbete i Umeåregionen. De åtta fokusområden för samarbete och samverkan som lyfts fram i detta dokument pekar ut riktningen för vårt samarbete inom Umeåregionen när det gäller att stärka de värden, resurser och den attraktiva livsmiljö som våra landsbygder erbjuder.

Patrik Nilsson,
Umeåregionrådets ordförande
Kommunstyrelsens ordförande Robertsfors kommun

Umeåregionen 2021

Fotografer

Calle Bredberg
Fotoföreningen Flabb
J. Forsberg
Sofie Holmgren
Robert Holmlund
Fredrik Larsson
Fredrik Lewander
Magnus Lindgren
Per Lundberg
Marlené Nilsen
Malin i Ratan
Peder Sundström
Leif Wikberg
Roine Öberg Isle Mountain Media

Arbetsgrupp

Malin Bjurén, Vindelns kommun
Linnéa Egnor Byström, Örnsköldsviks kommun
Paula Quinones Canessa, Nordmalings kommun
Magnus Hansson, Robertsfors kommun
Jennie Bergvall Kalén, Umeå kommun
Malin Karlsson, Vännäs kommun
Claudia Wiczorek, Bjurholms kommun
Lisa Andersson Lindberg, Umeåregionens kansli

Inledning

Umeåregionen är en attraktiv arbetsmarknadsregion där invånare och företag i hög utsträckning nyttjar hela regionen för inkomst, utveckling, arbete, studier, fritid och boende. En stor del av regionen utgörs av landsbygd. Umeåregionens kommuner samarbetar för att med gemensamma krafter stärka och utveckla både Umeåregionen som arbetsmarknadsregion och de enskilda kommunernas verksamheter.

Umeåregionrådet gav i februari 2019 Umeåregionens kommunchefsgrupp i uppdrag att ta fram en landsbygdsutvecklingsstrategi för Umeåregionen. Strategins syfte är att verka stödjande och peka ut riktningen för gemensam utveckling av landsbygder i hela Umeåregionen. En viktig princip för allt samarbete i Umeåregionen är att alla kommuner är självstyrande. Detta dokument ska därför ses som vägledande för samarbetet mellan kommunerna i frågor som rör landsbygdsutveckling i Umeåregionen. Det är dock viktigt att notera att dokumentet på inget sätt ersätter kommunernas eget arbete, dokument, planer, strategier, målbilder eller beslut.

Landsbygdsutvecklingsstrategin ska både ses som en nulägesbeskriv-

ning av hur landsbygderna i Umeåregionen faktiskt ser ut – vilka kvalitéer, resurser och särdrag som finns i just Umeåregionen – samtidigt som strategin blir en vägvisare för framtiden. En gemensam strategi för Umeåregionens landsbygder är viktig som utgångspunkt för samarbete, samverkan och samordning mellan kommunerna i det fortsatta arbetet för att tillsammans stärka landsbygderna i Umeåregionen. En strategi för samarbete kring landsbygder är viktig eftersom landsbygder är stora både till ytan och befolkningsmässigt, men också för att levand landsbygderna är av stor betydelse för en attraktiv arbetsmarknadsregion. Umeåregionens landsbygder bidrar i mångt och mycket till kommunernas utveckling, attraktivitet och tillväxt, vilket sker i växelverkan med våra städer och tätorter. Att fokusera på Umeåregionens landsbygder ligger även i linje med samhällsintressen och trender i samhället.

Umeåregionen ska vara en stark arbetsmarknadsregion med god tillgång till kompetens och arbete. Genom samarbete och samverkan skapar kommunerna goda förutsättningar för en växande befolkning att leva, bo, arbeta och studera och för fler företag och organisationer att bildas, etableras och utvecklas på ett hållbart sätt inom Umeåregionen.

Samverkan och samarbete sker för att stärka arbetet för ett socialt, ekonomiskt, ekologiskt och kulturellt hållbart samhälle med goda och jämställda livs- och näringsvillkor för alla invånare och företag. En attraktiv region att leva i och att besöka.

Landsbygdsbegreppet - vad menar vi med landsbygd?

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet "landsbygd" på nationell nivå. Idag talas det istället alltmer om att det finns olika landsbygder (plural) och begreppet definieras utifrån det sammanhang som det används i. Hur många som bor i landsbygd varierar därför beroende av mätmetod och vad som avses när ordet "landsbygd" används.

I denna strategi används begreppet brett och följer EU:s definition. Det innebär att hela Umeåregionens geografiska område, förutom Umeå tätort och Örnsköldsviks centrum, består av landsbygd. Vi har också valt att benämna landsbygder i plural, för att visa på den mångfald och

variation som finns inom Umeåregionen.

Begreppet landsbygdsutveckling ska i detta dokument ses som när landsbygders värden, resurser och attraktivitet förstärks.

Metod - så har vi gått till väga

Analysarbetet i denna strategi har utgått ifrån Umeåregionens vision om världens bästa livsmiljö för 300 000 invånare år 2050. För att nå denna vision behöver vi kartlägga vart vi befinner oss idag, det vill säga nuläget. Utifrån kartläggningen har åtta tematiska områden med bäring på landsbygdsutveckling identifierats, inom vilka Umeåregionens kommuner anses ha stor nytta av att samverka.

Strategin bygger på befintliga planer och program på såväl lokal, regional och nationell nivå, som alla har bäring i landsbygdsutveckling. Vidare bygger strategin på medborgardialoger och lokala samtal i de enskilda kommunerna, varav tre workshops

har hållits inom ramen för strategiarbetet. De kommentarer, synpunkter och inspel som dessa träffar har genererat finns dels invävda i denna strategi, men redovisas även i separata bilagor.

I arbetet med att ta fram denna strategi har det varit viktigt att särskilja begreppet "strategi" från begreppen "handlingsplan", "åtgärd" och/eller "aktivitet". Denna strategi syftar endast till att identifiera nyckelområden för samverkan inom landsbygdsutveckling. En handlingsplan med listade åtgärder och aktiviteter skulle istället kunna vara ett nästa steg.

För genomförandet av workshops och genomgång av tidigare genomförda dialoger samt genomgång och sammanställning av relevanta dokument i kommunerna har konsultbolaget ESAM. Arbetet har resulterat i SWOT-analyser och en rapport som har använts som kunskapsunderlag i framtagandet av strategin.

Strategi för landsbygdsutveckling i Umeåregionen

Umeåregionens landsbygdsutvecklingsstrategi visar inom vilka områden som kommunerna kan genomföra gemensamma insatser för att utveckla våra landsbygder i linje med Umeåregionens vision om världens bästa livsmiljö för 300 000 invånare år 2050. Strategin gör inte anspråk på att vara heltäckande eller ge en fullständig bild av utvecklingsbehov i Umeåregionens landsbygder.

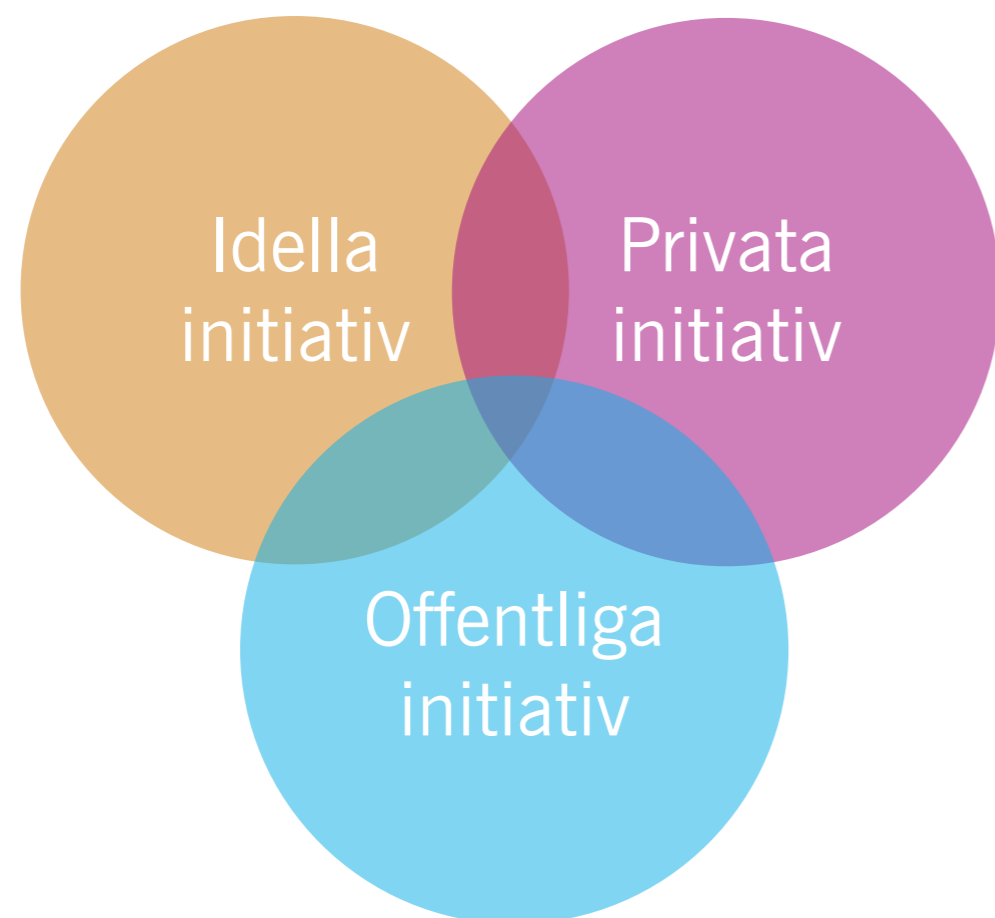
Syftet med framtagandet har varit att identifiera områden där samarbete mellan Umeåregionens kommuner stärker möjligheterna att nå visionen och därmed förstärka de värden, resurser och den attraktionskraft som finns på våra landsbygder.

Avsikten med denna strategi är med andra ord att peka ut områden där kommunerna i Umeåregionen med fördel kan samarbeta och samverka för att med gemensamma krafter utveckla Umeåregionens landsbygder till gagn för såväl medborgare som näringsidkare och besökare.

Strategin är indelad i åtta tematiska områden som alla går in i varandra och är ömsesidigt stärkande. Dessa har inte rangordnats utifrån prioriteringsgrad eller liknande, utan presenteras utan inbördes ordning. Varje temaområde följs av en sammanfattning över de synpunkter och idéer som framkommit i workshops och medborgardialoger och som har bäring på just det området.

Samverkan och samordning för landsbygdsutveckling

För att vi genom landsbygdsutveckling ska nå Umeåregionens vision behövs fortsatt samverkan och samordning på flera nivåer; såväl mellan kommunerna som med andra offentliga aktörer samt med privata och ideella sektorn. Regionala organisationer som Region Västerbotten, Region Västernorrland och akademiska institutioner, tillsammans med lokala aktörer och idéburen sektor, har alla viktiga roller för att skapa goda livsmiljöer och en hållbar tillväxt i Umeåregionens landsbygder.

Strategins temaområden

- Bygga och bo
- Lokal offentlig service
- Lokalt näringsliv
- Besöksnäring
- Infrastruktur
- Kultur och fritid
- Lokalt ledd utveckling
- Attraktivitet och attityder

”

Världens bästa livsmiljö för 300 000 invånare år 2050

Bygga och Bo

Närhet till naturen, stort livsutrymme, bygemenskap, trygghet, lugn och möjligheterna till ett rikt fritids- och friluftsliv är några av de vanligaste anledningarna till att människor väljer att bosätta sig på landsbygder. Under de senaste åren går också att urskilja en samhälls-trend i ett återuppväckt intresse för odling, lokalproducerad mat och självhushållning – något som landsbygder i stor utsträckning kan erbjuda. I takt med att städer förtätas blir landsbygders roll dessutom än viktigare för att kunna erbjuda attraktiva naturnära boenden.

Några av de utmaningar som är särskilda för Umeåregionens landsbygder är kopplade till såväl demografi som geografi. En åldrande befolkning med ändrade bostads- och servicebehov och ett varierat befolkningsunderlag gör att efterfrågan på bostäder och därmed också bostadsutvecklingen varierar i olika delar av kommunerna. En annan utmaning är att hus- och tomtpriser generellt ökar i tätortsnära landsbygd, medan det i mer glesbefolkade landsbygder är betydligt lägre och samtidigt svårt att få banklån för att bygga nytt eller renovera.

Visste du att?

Mer än hälften av Umeåregionens befolkning bor intill kusten och att det finns 16 507 fritidshus i Umeåregionen.

Behov av ett mer varierat bostadsutbud

Bebyggelsestrukturen i Umeåregionens landsbygder är homogen och består till stor del av fristående enfamiljshus. Det gör att olika grupper av människor exkluderas från möjligheten att bo och verka i landsbygder, så som exempelvis unga vuxna, studerande, seniorer och singelhushåll. Det finns därför ett behov av mer diversifierade boendeformer, som exempelvis hyresrätter och seniorboenden.

Det är vanligt att äldre personer i landsbygd bor kvar i sina villor eftersom alternativt boende inom hemorten inte finns att tillgå. Den nyproduktion som sker är oftast enstaka avstyckningar för självbyggare och omvandling från fritidshus till permanentboende. Det sistnämnda är framför allt en vanlig utveckling längs med kuststräckan. Det är en utmaning att skapa ett mer varierat bostadsutbud i Umeåregionens landsbygder. Det finns goda exempel i Umeåregionen där kommunen genom att bygga lägenheter har bidragit till att skapa en positiv "flytt-cirkel" där människor väljer att flytta från villor och småhus till lägenheter vilket i sin tur ger möjlighet till ett ökat inflyttande till kommunen.

Svårighet att beviljas lån i landsbygd

En viktig del för att kunna leva och verka i landsbygder är tillgången till attraktiva boenden och möjligheter till byggnation och renovering av såväl privatbostäder som lokaler för näringsverksamhet. Inom bostadsmarknaden syns en av de tydligaste obalanserna som finns mellan kommunerna i Umeåregionen. Villapriserna varierar både inom och mellan kommunerna och bostadsbyggandet är framför allt koncentrerat till centralorterna, större tätorter och tätortsnära landsbygder. Dessa variationer medför svårigheter att få lån från banker i områden där bostadspriserna är låga, samtidigt som kostnaden att bygga och renovera är den samma överallt. Det kan medföra att tillväxten stagnerar eller till och med minskar. Därför är det viktigt för utvecklingen av Umeåregionens landsbygder att gemensamma insatser görs för att skapa förutsätt-

ningar för nybyggnationer, upprustning av befintliga byggnader, samt öka möjligheterna till banklån.

Privata initiativ som driver på bebyggelseutvecklingen

Det är marknaden och enskilda initiativ från lokala utvecklare, exploatörer och markägare som genomför och driver bebyggelseutvecklingen i hela Umeåregionen. Villkoren för byggandet sätts dock av staten, kommunerna och efterfrågan. Samhällsplanering och bostadsbyggande är ett ständigt samspel mellan den nationella, regionala och lokala nivån samt den privata sfären. Kommunerna har planmonopol och har därför en viktig roll för bebyggelseutvecklingen på landsbygder men är ofta beroende av andra exploatörer. I landsbygder har lokala utveck-

lingsgrupper en betydande roll för bebyggelseutvecklingen. Kommunerna kan stötta enskilda initiativ genom att tillgängliggöra information och rådgivning. På ett regionalt och nationellt plan kan kommunerna föra dialog om utmaningarna som finns kring byggande på landsbygd. Genom planläggning av mark och vatten kan kommunen reglera bebyggelseutvecklingen.

Strandskydd

Strandskyddsregler, miljö- och kulturhänsyn samt en osäker utgång av förfrågan kan upplevas som försvårande omständigheter för att söka detaljplaner, avstyckningar och bygglov. När det gäller strandskydd finns en bred politisk enighet i riksdagen att revidera strandskyddsreglerna på ett sätt som ökar flexi-

biliteten och stärker kommunernas självbestämmande. Frågan har varit uppe många gånger på riksdagens bord men det är svårt att hitta lagförslag som både värnar om strandskyddet där det behövs och samtidigt ökar möjligheterna att öppna för exploatering där det är önskvärt och möjligt. Strandskyddsdispens skulle kunna utgöra ett mervärde som gör att attraktiviteten och den ekonomiska värderingen av nyproduktion ökar.

Biosfärområde - Vindeläven-Juhttáahkka

2019 utnämndes Vindelälvsdalen från fjäll till kust till ett biosfärområde av Unesco. Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling och en del av Unescos globala nätverk. Ett biosfärområde ska fungera som en arena för att i samverkan mellan olika aktörer för att uppmärksamma och utveckla hållbara lokala lösningar på globala utmaningar.

Ett biosfärområde ska;

- gynna de boende i området genom social och ekonomisk utveckling
- värna den biologiska mångfalden
- vara arenor för forskning och utbildning
- vara modellområden för hållbar utveckling

Ordet "Juhttáahkka" är umesamiska och betyder "flyttled". Historiskt sett har älven fyllt en viktig funktion som flyttled för människor och djur och också som en transportled för timmer. Älven är fortfarande en viktig flyttled för renar men även en betydelsefull källa till livsmedelsproduktion och rekreation.

Biosfärområdet består av Vindeläven och Umeälvens avrinningsområden samt Vindeln, Vännäs och Umeå kommuner, men utgör en viktig plattform för hållbar lokal utveckling för hela Umeåregionen. Utnämningen till biosfärområde ger möjligheter för utveckling för bland annat företag, föreningar och skolor. Exempelvis har aktörer, från kommuner till företagare, gått samman för att undersöka möjliga lösningar

på kollektiva transporter längs väg 363.

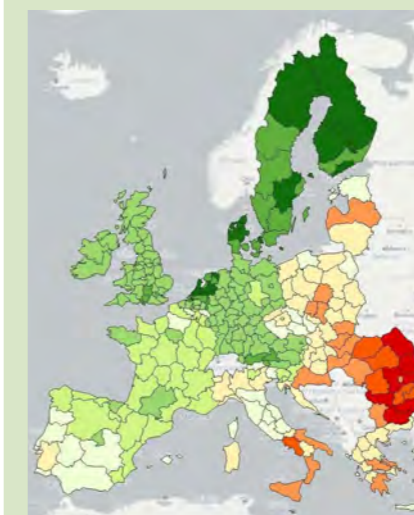
Genom gemensamt engagemang för biosfärområdet ges en unik möjlighet att ta vara på varandras erfarenheter och stärka hållbar utveckling i hela Umeåregionen.

Livsvillkor som toppar Europakartan

European Social Progress Index (EU SPI) är ett verktyg som mäter och uppskattar invånarens livsvillkor, vilket tagits fram inom EU som ett komplement till mer traditionella ekonomiska måttstockar som exempelvis BNP. EU SPI behandlar grundläggande mänskliga behov, grund för välbefinnande och möjligheter till ett gott liv. Totalt mäts 50 olika faktorer som rent vatten, god

sjukvård, utbildning, information, hälsa och ekologisk hållbarhet. Vid 2019 och 2020 års mätningar fick Övre Norrland, det vill säga Norr- och Västerbotten, det högsta jämförbara snittet i hela EU. Västernorrland hade det näst högst jämförbara snittet. Detta visar Umeåregionens mycket goda förutsättningar att erbjuda boende- och livsmiljöer där invånare kan trivas och utvecklas under goda livsvillkor.

EU Social Progress Index (EU SPI)

Grundläggande mänskliga behov (ex. personlig säkerhet, tillgång till rent vatten och god sjukvård).

Förutsättningar för välmående (ex. tillgång till skolutbildning, kunskap och information, hälsa, välmående samt ekologisk hållbarhet).

Möjligheter (ex. skydd för personliga fri- och rättigheter, valmöjligheter, tillgång till högre utbildning samt social sammanhållning).

Varje region erhåller ett poängkort som tillsammans visar livsmiljön och resulterar i en viss färg på kartan.

Mörkt grönt markerar de högsta värdena och mörkt rött markerar de lägsta.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Bygga & bo. Här sammanfattas dessa:

- En större variation i bostadsutbud, exempelvis hyresrätter och mindre bostäder/seniorboenden för äldre. Men även boendemöjligheter för besökande som campingar etc..
- Aktörer som kan driva frågorna långsiktigt behöver samlas och initiera diskussioner om hållbar planering.
- Byautvecklingsplaner som visar vägen för den lokala utvecklingen med utgångspunkt i lokala behov

och kommunal planering. Samverkan kring markskötsel, båtplatser, samlingslokaler, lokal utveckling, vägar etc..

- Hitta sätt att samverka via delningsekonomi, gemensamma lösningar, sprida information i tex en Byautvecklingsapp.
- Mål för landsbygdsutveckling behövs, insyn i hur landsbygder fungerar, hur nyttjande och skötsel kan gå till, dela lokal kunskap om mark osv. Regeltillväxt kan upplevas som ett hinder, det ska vara enkelt att bygga, vara lätt att ha att göra med kommunen.
- Stimulera inflyttning till hela kommunerna och Umeåregionen genom att stödja trenden att bo på landsbygd och därmed locka till befolkningsökning samt färre obebodda hus.

• Det är viktigt att vara positiva ambassadörer för våra landsbygder och regionen. Både via marknadsföring av kommunerna, men även att lyfta fram det unika i våra landsbygder.

• Luckra upp kommungränserna och öka samverkan mellan kommunerna. Arbeta för ökad delaktighet i tidiga planeringsskedan, exempelvis möjliga LIS-områden.

• Viktigt att bjuda in och välkomna nyinflyttade, få till en bra integration.

• Det lokala kan tillhandahålla mark för byggande, både privata markägare och bysamfälligheter. Nya bostäder skapar behov av fler butiker och service som bidrar till lokala attraktiviteten.

Lokal offentlig service

Tillgång till olika former av service är avgörande för att vardagslivet ska fungera – detta gäller var i landet vi än bor. Förutsättningarna för service skiljer sig dock åt beroende på om du bor i landsbygd, i en större tätort, en centralort eller i en stad. Långa avstånd och gles befolkningssunderlag skapar utmaningar för landsbygders serviceutbud. Men det gör också att den service som finns på dessa platser blir desto viktigare.

Den offentliga service som idag finns i Umeåregionens landsbygder är inte bara betydelsefull för alla som bor och verkar här, utan även för framtida invånare, för det lokala näringslivet och för besökande. Offentlig service som förskola och skola, socialtjänst, omsorgsverksamheter, gatuunderhåll, snöröjning och kultur- och fritidsanläggningar är några exempel på viktig service som kommunerna ansvarar för. An-

nan betydande service handlar om avfallshantering, energiförsörjning samt vatten och avlopp, vilket de kommunala bolagen ansvarar för.

Vikten av att tänka platsspecifikt

Eftersom Umeåregionens landsbygder varierar både vad gäller befolkningstäthet och geografiska avstånd så varierar även serviceunderlaget i olika områden. Det gör att den offentliga servicen behöver planeras och organiseras utifrån landsbygdernas särskilda förutsättningar för att genomföras på bästa sätt. Utpekandet av så kallade serviceorter (Västerbotten) och serviceorter (Örnsköldsvik) i service- och/eller översiktsplaner, är ett sätt att visa på strategiskt viktiga platser i våra landsbygder där olika former av lokal offentlig service bör finnas tillgänglig. Platsspecifika behov kan också tillgodoses genom att kom-

munala verksamheter samordnas på olika sätt, exempelvis genom att utveckla kombinationstjänster eller genom att kommunala fastigheter och lokaler nyttjas mer effektivt.

Eftersom den offentliga servicen i Umeåregionens landsbygder oftast är koncentrerad till ett par enstaka kommunala verksamheter, så kan dessa med fördel få bredare roller och funktioner. Den lokala skolan är exempelvis en naturlig mötesplats och identitetsskapare i bygden samt många gånger initiativtagare och samarbetspartner till olika lokala aktiviteter. Genom att utveckla lokal upphandling kan skolan också utgöra en viktig kund till den lokala livsmedelsbutiken eller ett byggföretag. På samma sätt finns potential att ge andra kommunala verksamheter bredare funktioner, exempelvis inom socialtjänst och äldreomsorg.

Samordning och samverkan för lokal offentlig service

Samordning och samverkan mellan Umeåregionens kommuner och mellan kommersiell och ideell service skapar förutsättningar att utveckla nya innovativa servicefunktioner och fler lokala arbetsplatser och företag. Kommunerna kan fungera som möjliggörare och trygga samarbetspartners för aktörer inom kommersiell och ideell sektor, exempelvis inom frågor som drift och underhåll, investering och utveckling eller inom aktivitetsutbud och arrangemang.

Det finns en tydlig önskan från boende och verksamheter i Umeåregionens landsbygder att öka samarbetet över läns- och kommungränserna. Många medborgare efterfrågar exempelvis större möjligheter att ta del av offentlig service som är närmast deras hemort, oavsett läns- eller kommuntillhörighet. Ett annat sätt att stötta det lokala är exempelvis via lokala arbetsplatser för kommunanställda där personal kan arbeta närmare sina hem, så kallade närarbetsplatser. Det bidrar till ett mer hållbart resande, ökar livskvaliteten för anställda, stärker den lokala handeln och bidrar till att

flytta den offentliga servicen närmare sina medborgare.

Umeåregionens kommuner har också en viktig roll i att utveckla samarbetet med övriga offentliga aktörer som Region Västerbotten och Region Västernorrland samt staten, för att skapa goda förutsättningar för den offentliga servicen i våra landsbygder. Detta är framför allt viktigt i de glesbefolkade landsbygderna med mindre serviceutbud.

Digitaliseringens möjligheter

Genom digitalisering finns möjlighet att tillgängliggöra offentlig service i landsbygder på flera sätt och i områden där den tidigare saknats. Det kan exempelvis handla om att komma i kontakt med och utföra ärenden hos kommunen digitalt eller att ta del av digitala vårdtjänster som läkarbesök, vårdplanering, uppföljningssamtal, föräldrautbildningar etc. Specifikt inom äldreomsorgen finns stora möjligheter att utveckla välfärdsteknologi som underlättar vardagen och i förlängningen möjliggör för fler äldre att kunna bo kvar på hemorten.

Genom utvecklad digital teknik och i samverkan med lokala aktörer kan även så kallade hälsorum eller serviceplatser upprättas i exempelvis kommunala lokaler eller i bygdegår-

dar. Kommunernas roll i att arbeta med digitalisering av offentlig service bygger därför på en fortsatt utveckling av nödvändig IT-infrastruktur som välfungerande bredband och god mobiltäckning i Umeåregionens landsbygder.

Landsbygdssäkring

Den offentliga servicens många funktioner för lokalsamhället och landsbygdernas särskilda förutsättningar är viktiga att beakta i såväl planering som beslut och genomförande. För- och grundskolor samt vård- och omsorgsboenden utgör exempelvis en stor andel av de lokala arbetsplatser som finns i Umeåregionens landsbygder. Förändringar inom skolverksamheten och den offentliga servicen kan därför påverka långt fler än endast de som nyttjar servicen och dessa värden behö-

ver beaktas i beslutsprocesserna. I Örnsköldsvik används modellen för landsbygdssäkring. Det innebär att en konsekvensanalys ska ligga till grund innan kommunala beslut tas så att påverkan på landsbygder beaktas ur ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt perspektiv. Här är dialog med bygden viktigt för att få med alla perspektiv till underlaget.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Lokal offentlig service. Här sammanfattas dessa:

- Stötta lokal offentlig, kommersiell och ideell service som skola och föreningar.

- Ideell verksamhet kan starta föräldrakooperativ och liknande föreningar.

- Lokala företag kan investera i och sköta drift av förskola, skola och äldreboenden.

- Privata aktörer kan stötta ideella initiativ samt upplåta mark för bebyggelse.

- Kombinerade äldreboenden/förskola/skola i större byar.

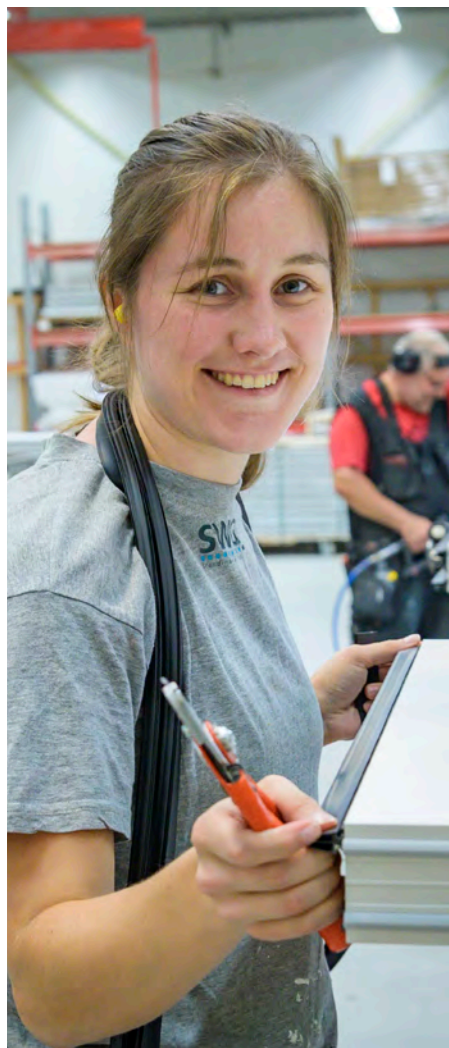
- Skolverksamheten byggs ut och kvaliteten höjs.

- Hälsovården ska bli väl fungerande.

Lokalt näringsliv

Visste du att?

Örnsköldsvik har en långvarig industrikultur inom skogs-, cellulosa- och verkstadsindustri. 75 procent av det som produceras i den tillverkande industrin går på export. Produkter från Örnsköldsvik utgör ca 3 procent av Sveriges totala nettoexport, jämfört med folkmängden som utgör mindre än 0,5 procent av Sveriges befolkning.

Umeåregionen har en varierad arbetsmarknad som sysselsätter över 100 000 personer och branchbredden, det vill säga hur många olika näringsgrenar som finns, är stor. Antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin och den industri-nära tjänstesektorn minskar till följd av den snabba tekniska utvecklingen. I flera av kommunerna är det kommunen själv som är den största arbetsgivaren.

Inom Umeåregionen finns en stark akademisk sektor med hela tre universitet: Umeå universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet samt Mittuniversitetet. Här finns också totalt fem folkhögskolor samt flertalet yrkesutbildningar, vuxenutbildningar och gymnasium. Dessa utgör alla en viktig bas för framtida kompetensförsörjning inom regionen.

Stöttning av lokala näringslivet

Det lokala näringslivet kan ses som motorn för utveckling på landsbygder. Ett starkt lokalt näringsliv skapar goda förutsättningar för lokal service och nya företagsetableringar, ger lokala arbetsplatser och minskat transportbehov och skapar samtidigt engagemang och driv i bygderna. Privata initiativ utgör grunden för näringslivsutveckling och kommunerna har en viktig roll att stötta utvecklingen på olika sätt, exempelvis företagsrådgivning. Lokal upphandling är något som ofta nämns som en avgörande insats för att stärka landsbygdsföretagandet, exempelvis inom livsmedelsområdet men också inom tjänstesektorn. Mindre företag upplever ofta att det är svårt att avsätta den tid och resurser som krävs för att leverera till offentlig sektor. För att öka lands-

bygdsföretags möjligheter att delta i upphandlingar kan det därför vara viktigt med utbildning och utvecklad dialog mellan kommun och näringsliv.

Sedan många år tillbaka finns ett samarbete mellan kommunerna i Umeåregionen då det gäller upphandlingar. Upphandlingsbyrån i Umeå kommun sköter det administrativa arbetet och när beslut är fattade kan övriga kommuner teckna egna avtal. På begäran har Upphandlingsbyrån även gjort separata upphandlingar till kommuner som haft egna önskemål. Det finns en uttalad vilja hos politiska företrädare och partier att öka andelen lokalproducerade produkter och tjänster. Frågan om lokal upphandling lyfts ofta som viktig för tillväxt på landsbygder, inte minst framkommer detta i medborgardialoger.

Digitalisering som nyckel för företagande i landsbygd

Med ökad digitalisering, utveckling av IT-infrastruktur och ny teknik skapas fler och nya möjligheter för företagande i landsbygd. Med väl fungerande bredband och god mobiltäckning kan allt fler människor arbeta hemifrån istället för att åka till en arbetsplats. Distansarbete bidrar dessutom till minskad arbetspendling och kan på så vis hjälpa till att stötta och stärka det lokala serviceutbudet. Med ökad digitalisering kommer också potentialen att bredda näringslivet på landsbygder till andra branscher

Handel och kommersiell service

En av statens offentliga utredningar, Service i glesbygd (SOU 2015:35), slår fast att dagligvaror, drivmedel,

betaltjänster, post och paketutlämning samt apotek är den grundläggande service som har avgörande betydelse för jobb och tillväxt på en ort.

Kommersiell service på landsbygder fyller oftast många funktioner och inte sällan erbjuder lanthandeln samtliga eller flera av dessa grundläggande servicetjänster. Butiker på landsbygder utgör också värdefulla mötesplatser för såväl boende och besökare och är många gånger en förutsättning för det lokala näringslivets utveckling - inte minst för företag inom besöksnäringen. Handel och service på landsbygder

konkurrerar dock i stor grad med central- och tätorternas utbud och många boende som arbetspendlar kan tycka att det är smidigt att handla på vägen hem från arbetsplatsen i tätorten där utbudet och valmöjligheterna är större. Därför är det viktigt att lyfta fram lanthandelns breda och viktiga roll för lokalsamhället och de ekonomiska såväl som sociala värden butiken tillför bygden.

Drivmedelsförsörjning är en annan viktig kommersiell service på landsbygder där bilberoendet är högre på grund av långa avstånd och i många fall hög arbetspendling.

Visste du att?

Du kan få projektstöd om du behåller eller utvecklar den lokala servicen i livsmedelsbutiker, drivmedelsstationer och servicepunkter. Du kan också få stöd för distributions- och logistiklösningar.

Läs mer om vilka stöd som finns att söka på jordbruksverket.se.

Digitalisering förändrar handeln

Handeln och annan kommersiell service på landsbygder förändras i takt med att digitaliseringen av samhället utvecklas med förändrade inköpsmönster som följd. Detta kan innebära en försämring av service på vissa områden, men kan också leda till nya servicelösningar. Obemannade livsmedelsbutiker och bygdegårdar som fungerar som utlämningsställen för dagligvaror är exempel på hur kommersiell service med hjälp av digitalisering kan etableras på platser där det tidigare inte funnits. Digitalisering kan även bidra till att utveckla befintlig kommersiell service. Ett gott exempel på detta är Handlarn i Långviksmon, som är den första lanthandeln i Umeåregionen som med hjälp av nya tekniska lösningar öppnat upp för dygnet-runt shopping med obemannad butik under vissa tider på dygnet.

För Umeåregionens landsbygder är god mobiltäckning och snabbt och fungerande bredband centralt för att kunna bedriva handel. Väl fungerande IT-infrastruktur utgör därmed

en viktig pusselbit i utvecklingen av kommersiell service.

Stöd till kommersiell service

Samtliga av Umeåregionens kommuner erbjuder hemsändningsbidrag, vilket innebär att lanthandlaren får ekonomisk ersättning för att leverera varor till boende på landsbygd. Hemsändningar utgör en viktig service för boende som har långt till närmsta butik eller som av olika skäl inte har möjlighet att själva ta sig till butiken. Den ekonomiska ersättningen, hemsändningsbidraget, utgör även en viktig extra inkomst för den lokala butiken. Hemsändningsbidraget är ett konkret exempel på hur kommunerna jobbar med att stötta den kommersiella servicen i Umeåregionens landsbygder. Kommunerna deltar också i regionala servicesamarbeten och har även en roll i att arbeta med övriga stödmöjligheter som finns på serviceområdet. Västerbottens och Västernorrlands Regionala Serviceprogram (RSP) är viktiga och styrande dokument som bidrar till att samordna insatser och aktörer i arbetet med att stärka och

utveckla den kommersiella servicen i länens landsbygder.

Begreppet Servicepunkter används på olika sätt inom Umeåregionen idag. de kan exempelvis vara kopplade till besöksnäringen så som kiosker, gårdsbutiker och caféer där någon form av kommersiell service förekommer. I Västernorrland används Servicepunkter som ett sätt att bidra till utökad service på landsbygder. En Servicepunkt placeras oftast i anslutning till en butik eller bensinmack och är en naturlig mötesplats som ger medborgare kommunal service och information nära sitt hem. Möjligheten att uträtta enklare ärenden utan att behöva åka in till centralorten sparar både tid och pengar, samtidigt som miljöpåverkan minskar och den lokala ekonomin stärks.

I Västerbotten används begreppet Servicepunkt för att beskriva ett lokalt serviceställe som erbjuder ett mindre serviceutbud och utgör en viktig social mötesplats för boende, verksamma och besökande. Detta i enlighet med Västerbottens regionala serviceprogram.

Areella näringar i Umeåregionen

Naturreсурser utgör ofta basen för ekonomiska aktiviteter på landsbygder. Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som nyttjar biologiska och naturgeografiska resurser på land och i vatten. Till de areella näringarna räknas jordbruk, skogsbruk, fiskenäring, jakt och rennäring.

Jord- och skogsbruket är centrala delar av Umeåregionens näringsliv och bidrar till lokal livsmedelsproduktion, en stark regional skogsnäring och många småföretag. Öppna odlingslandskap och stora skogar med många skyddade naturområden bidrar inte bara med viktiga ekosystemtjänster, utan fungerar även som populära rekreativområden och skapar förutsättningar för ökad attraktionskraft på landsbygder.

Stora delar av Umeåregionens kommuner utgör också viktiga betesmarker för rennäringen. Renskötseln är en betydande näring och dessutom

bärare av en samisk identitet. I Västerbotten finns totalt sju samebyar och hela länet omfattas av renskötselrätt. I Västernorrland finns åtta samebyar som endast har vinterbete i länet. I Västerbotten finns även åtta kommuner som utgör förvaltningsområden och i Västernorrland finns två förvaltningsområden.

Umeåregionens kommuner har alla en roll i att skapa bra förutsättningar för lokal livsmedelsproduktion och jordbruksnäring, samt att på bästa sätt säkra förutsättningarna för en fortsatt utveckling av rennäringen.

Självförsörjning och beredskap

Frågan om landsbygders centrala roll för livsmedelsförsörjning och beredskap har under de senaste åren aktualiserats än mer - inte minst under Corona-pandemin. Arbetet med den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna, visar en tydlig vilja att öka landets självförsörjningsgrad. Intresset för lokalproducerade livsmedel har ökat under senaste åren och många svenska konsumenter är beredda att betala ett högre pris för produkter som

kommer från gårdar i närområdet. Trots detta så har den svenska självförsörjningsgraden minskat och ligger idag på ca 50 procent. Detta kan jämföras med våra finska grannar i Vasa-området där självförsörjningsgraden ligger på ca 75 – 80 procent.

Med en ökad inhemsk livsmedelsproduktion blir livsmedelsförsörjningen mer robust vid exempelvis oroligheter på världsmarknaden som kan sätta distributionssystemen ur balans. Dock är det viktigt att komma ihåg att även lokalt producerad mat är importberoende av exempelvis energi, bränsle, utsäde och reservdelar till maskiner.

Visste du att?

- I Västerbottens län är mjölk den dominerande livsmedelskategorin som produceras och står för 60 % av det totala produktionsvärdet, till skillnad från riksgenomsnittet på 26 %. Näst största delen av jordbruksintäkterna kommer från nötkött som står för 20 % vilket är 5 % högre än riksgenomsnittet (Persson & Jonasson 2017).
- Dubbelt så många i Västerbottens län arbetar inom de areella näringarna (jakt, fiske, renskötsel, jord- och skogsbruk), jämfört med riket. Dessa jobbar företrädesvis inom skogsbruket.
- Robertsfors kommun är landets femte kotätaste kommun. I kommunen går det, enligt Jordbruksverket, en halv ko per invånare.

Populära sidoverksamheter

I Umeåregionen finns en tydligt ökad efterfrågan på lokalproducerad mat. Initiativ som reko-ringar, odlingslotter, andelsjordbruk och stadsodlingar är bara några exempel på att intresset för att konsumera och producera lokala livsmedel är stort. I Umeåregionens landsbygder finns flertalet goda exempel på jordbruk och småskaliga livsmedelsproducenter som utvecklat sidoverksamheter med kommersiella inslag som gårdsbutiker, sommarcaféer, bed & breakfasts eller genom att erbjuda upplevelser och aktiviteter på den egna gården. Häljegård i Umeå, Strutsfarmen i Örnsköldsvik, Åbrå-

nets limousin i Nordmaling samt Glassbonden i Vännäs är populära exempel, för att nämna några. Att det finns företagare som livnär sig på att bruka, förädla och försälja platsbundna naturresurser är på många sätt avgörande för utvecklingen av en plats, inte minst för utvecklingen av landsbygder. På så vis kan natur- och kulturreсурser skapa ekonomiska värden för lokalsamhället.

Skogsproduktion i Umeåregionen

Umeåregionen utgörs av kommuner rika på skog och efterfrågan på klimatsmarta träprodukter ökar stän-

digt. Detta gäller inte bara traditionella träprodukter som papper och kartong, utan även nya träprodukter så som kläder av träfiber. Trä är på så vis en multiråvara och skogen en förutsättning för omställningen till ett hållbart samhälle där fossila bränslen och material som exempelvis plast och betong fasas ut.

Omställning till ett hållbart samhälle

Landsbygder har en viktig roll för vägen till ett klimatsmart och hållbart samhälle. Jord- och skogsbruk är nycklar för omställningen till en biobaserad samhällsutveckling, för effektivare livsmedelsproduktion,

utveckling av förnybara material, biobaserad energi och andra produkter baserade på råvaror från jord- och skogsbruk.

Klimatförändringar kommer att innebära att en del områden runt om i världen blir för torra för att odla, medan svensk åkermark kan behålla eller få förbättrade förutsättningar för att odla livsmedel. Detta gäller inte minst i norra Sverige där ett varmare klimat kan leda till introduktionen av nya grödor som tidigare inte varit möjliga att odla här. Svenskt jordbruk har dessutom lägre klimatpåverkan, använder mindre antibiotika samt har bättre

djurskydd än andra jordbruks-system. Mervärden som många konsumenterna i Sverige efterfrågar och sätter stort värde i.

Ekosystemtjänster är ett begrepp som används för att visa den nytta som människan får från naturens eget arbete. Exempel på dessa nyttor är bin som pollinerar grödor, bakterier och maskar som gör jorden bördig och att vår hälsa förbättras av att vistas naturen. Ekosystemtjänster ger direkta och indirekta bidrag till vårt välbefinnande och tydliggör vårt beroende av naturen. Biologisk mångfald är en förutsättning för att ekosystemet ska ha kapacitet att

leverera ekosystemtjänster och därmed kan det uppstå intressekonflikter mellan att bruka och att bevara våra naturresurser. En strategisk samordning, koordinering och paketering kan minska risken för slitningar mellan olika intressen.

Föryngring i de gröna näringarna

Generationsväxling och föryngring inom de gröna näringarna är en stor utmaning inom Umeåregionen. En stor andel av lantbrukarna i Umeåregionen är äldre, samtidigt som det är svårt att locka unga till sektorn. Det kan även vara svårt att beviljas lån för den företagare som vill köpa en lantbruksfastighet eller investera i och utveckla en befintlig verksamhet. En av de största utmaningarna handlar om lönsamheten och attraktivitet, vilket är avgörande för att unga människor ska välja att arbeta med eller driva ett jordbruk.

Visste du att?

Av de ca 25 000 ton skogsbär som plockas kommersiellt i Sverige beräknas runt 40 procent, ca 11 000 ton, hämtas från Västerbotten. Men knappast något av de plockade skogsbärens förädlas eller stannar i Västerbotten. Skogliga livsmedel – t.ex. bär, svamp, och kött från ren, vilt och fisk – bedöms ha en stor utvecklingspotential genom en ökad grad av förädling. Jämför man t.ex. bärindustrin i Västerbotten med bärindustrin i Finland, skulle dagens omsättning kunna mångdubblas med en strukturerad förädlingssatsning (källa Strategi för Västerbottens regionala skogsprogram 2020).

- Total bärresurs: ca 100 000 ton
- Plockade bär: ca 11 000 ton
- Råvaruvärde, plockade bär: ca 180 miljoner kr
- Utländska bärplockare: ca 5000 personer

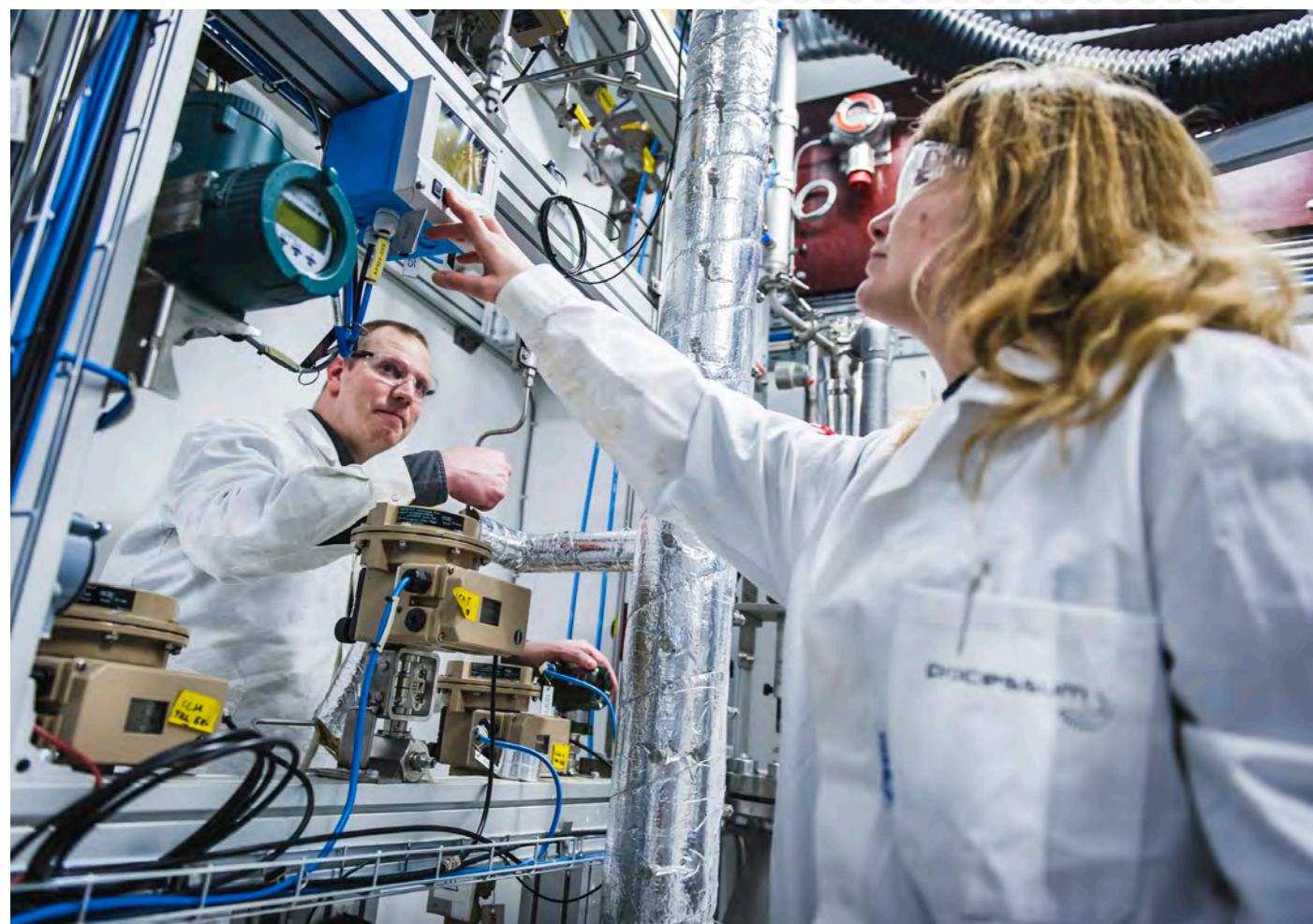
Kompetensförsörjning

I Umeåregionen finns goda förutsättningar att aktivt jobba med kompetensförsörjning inom de gröna näringarna. Sveriges Lantbruksuniversitet har med sitt säte i Umeå nästan 4000 helårsstudenter och intagningen på både grund- och forskarutbildning ökar. I Umeå finns också Forslundagymnasiet som bland annat erbjuder Naturbruksprogrammet (yrkesutbildning), trädgårdsutbildning (vuxenutbildning) samt eftergymnasial utbildning för driftledning inom lantbruk. Forslundagymnasiet erbjuder därmed en

viktig grundkompetens inom produktion och odling och har en viktig roll för kompetensförsörjning inom de gröna näringarna i hela norra Sverige.

Inom Umeåregionen finns även två skogskluster som aktivt jobbar med skogsnäringen: Skogstekniska klustret i Vindeln och RISE Processum i Örnsköldsvik. Genom Skogstekniska klustret, där företag från hela Umeåregionen finns representerade, ges möjligheter att utveckla nya innovativa system för att producera och ta tillvara skogsråvara. På sam-

ma sätt består RISE Processum av ett kluster av intresseföretag från hela landet som bidrar till kunskapsbildning och utveckling samt miljöer för testbäddar. RISE (Research Institutes of Sweden) är Sveriges statliga forskningsinstitut och sedan år 2016 ingår Processum inom området bioekonomi. Skogstekniska klustret och RISE Processum är exempel på viktiga aktörer i arbetet med landsbygdsutveckling och en hållbar omställning i Umeåregionen.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Lokalt näringsliv. Här sammanfattas dessa:

- Det ideella kan stötta näringslivsutvecklingen på landsbygderna genom att marknadsföra och ge tips om lämpliga företag, handla lokalt, använda lokala entreprenörer, visa samarbetsvilja, investera och utveckla nya företag via kooperativa lösningar samt testa idéer i föreningar som senare kan utvecklas till företag.
- Arbeta för att öka delningsekonomi med gemensamma lösningar, till exempel samarbeta om jordbruksmaskiner, större kolonilotter med mera.
- Stötta och skapa företagsnätverk som ordnar events och aktiviteter för de lokala företagen. till exempel bilda små "bikupor" i byarna för lokal näringslivsutveckling, samla dessa i större träffar och bolla idéer tillsammans.
- Skapa mötesplatser som fungerar som samlingsplatser och mobila arbetsplatser för ökat distansarbete och färre arbetsresor – fler arbetar lokalt.
- Medverka i utveckling av kommunens upphandling av varor och tjänster, för att öka andelen lokala

företag som deltar och blir tilldelade upphandlingar.

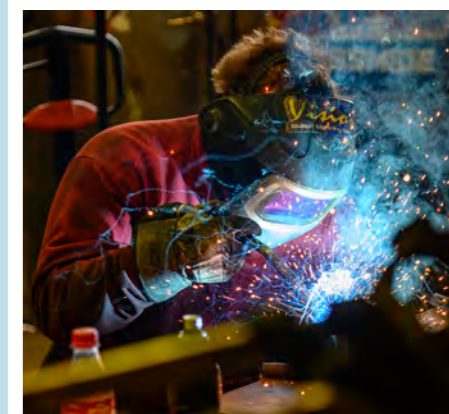
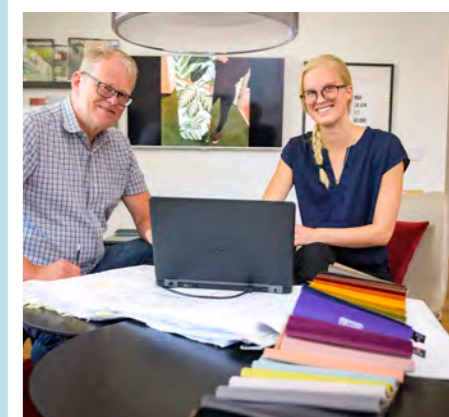
- Tillhandahålla mark och bättre vägar till åkermarken. Lyfta frågan om att öka mängden åkermark som brukas. Öppna landskap ger stolthet lokalt.

- Luckra upp kommungränser och öka samverkan mellan kommunerna och därmed skapa bättre förutsättningar så att Umeåregionen blir platsen som andra ser upp till.

- Förädla de lokala mat- och konsthantverk som finns, samt ta till vara på de resurser som finns kopplat till förädling av skogen.

- Öka självförsörjandegraden av lokalt producerad mat och utveckla möjligheterna till lokal försäljning via saluhall, REKO-ring, lagerhus, växthus med flera.

- Driva på frågan att bankerna lånar ut pengar för utveckling av våra lokala företag och lantbruk.

Besöksnäring i Umeåregionen

Besöksnäringen i Umeåregionen växer och lönsamheten bland turistföretag i norra Sverige har enligt de turismekonomiska mätningar som görs årligen (TEM) överlag ökat och skapat många nya arbetstillfällen de senaste åren. Besöksnäringen i Västerbotten och Västernorrland är idag en miljardindustri och konsumtionen ökar ständigt. Den utgör idag en etablerad basnäring som med sin platsbundenhet gynnar hela lokalsamhällen. Exempelvis har antalet gästnätter i Höga Kusten ökat med hela 66 procent mellan år 2010 och 2019. Områdets explosionsartade attraktionskraft kan ses som ett resultat av ett strategiskt destinations-utvecklingsarbete mellan det offentliga och lokala näringslivet.

I Umeåregionens övriga kommuner har antalet gästnätter också ökat stort, framför allt sedan Kulturhuvudstadsåret år 2014. Antalet gästnätter låg då på 600 000 och år 2019 var motsvarande siffra 830 000.

I Umeåregionen finns unika möjligheter till naturupplevelser för både en nationell och internationell marknad. Regionen har ett utbud av aktiviteter som passar många typer av målgrupper. Städerna Örnsköldsvik och Umeå erbjuder ett brett utbud

av restauranger, nöjen, hotell, kultur och shopping. Kombinationen av städernas utbud och de platsbundna naturvärden som finns i Umeåregionens landsbygder är en av regionens styrkor.

En bransch som stärker lokalsamhällen

Besökare i Umeåregionen, även tillfälliga sådana, bidrar alla till att stärka det lokala näringslivet och upprätthålla service som lokala mataffärer, bensinstationer, restauranger och andra kommersiella inlägg. Besöksnäringen står dessutom för främst lokalt ägda företag och platsbundna resurser, vilket gör att vinsterna stannar inom kommunerna. Umeåregionen har dessutom stor andel fritidshus och det innebär att flera delar av regionen lockar stadiga och kontinuerliga strömmar av konsumenter som bidrar till den lokala ekonomin.

Besöksnäringen är sysselsättningsintensiv och utgör den bransch där många unga får det första riktiga jobbet. På så vis hjälper besöksnäringen till att behålla ung arbetskraft i de lokala orterna och i våra landsbygder. Branschen bidrar även till en mer varierad arbetsmarknad då den balanserar och kompletterar Umeåregionens traditionellt mansdominerade basnäringar. Besöksnäringen

utgör därmed en viktig bransch för Umeåregionens landsbygder på flera olika nivåer och har potential att skapa tillväxtspiraler på flera andra områden som bidrar till attraktiva, tillgängliga och växande landsbygder i Umeåregionen.

Visste du att?

- I Västernorrlands enda nationalpark i Örnsköldsviks och Kramfors kommun, Skuleskogen, har besöken ökat från 36 000 besökare 2012 till över 70 000 år 2019.
- Antalet gästnätter i Umeå låg år 2014 på 600 000 och år 2019 var motsvarande siffra 830 000.

Flera resurser och värden för utveckling

I Umeåregionens landsbygder finns en mängd populära besöksmål av olika karaktär, framför allt längst kusten och älvarna. Ulvöarna i Örnsköldsvik, Järnashalvön i Nordmaling, Ratan i Robertsfors, Holmön i Umeå och en mängd välbesökta havsbad är bara några av de besöksmål som finns längs med kuststräckan. Drakryggen i Bjurholm som slingrar sig längs Lögdeälven, Starrberget i Vännäs med utsikt över Vindelälven och Granö becksin i Vindeln med storslagen utsikt över Umeälven är alla välkända besöksmål som blivit något av signum för kommunerna. Vart och ett av besöksmålen har sitt eget värde, men tillsammans med lokala handlare och företag som erbjuder mat, upplevelser och övernattnings blir Umeåregionen en spännande destination som allt fler får upp ögonen för.

De många natur- och kulturmiljöer, rekreationsområden, anläggningar och resurser som finns i Umeåregionen fungerar som en bas för en utvecklad besöks- och turismnäring och lockar såväl internationella, nationella och lokala besökare. På senare tid har dessutom begrepp som "hemester", "nårturism" och "staycation" etablerats som visar på det ökade intresset lära känna och utforska sina närområden.

Naturturism

Inom Umeåregionen finns en mängd betydelsefulla och skyddsvärda natur- och kulturmiljöer som naturreservat, Natura 2000-områden och utpekade områden av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Här inryms också ett världsarv och

ett biosfärområde: båda prestigefulla utnämningar av FN-organet UNESCO.

En stark anledning till att människor idag vill uppleva naturen är för att känna lugn och ro, detta gäller inte minst bland boende i städer och tätorter där det urbana livet ibland upplevs som stressfyllt och hektiskt. Efterfrågan på orörd natur, rent vatten och djupa skogar lockar också många människor från hela världen – resurser som Umeåregionens kommuner är rika på. Det finns en ökad trend bland resenärer med hög resvana och hög disponibel inkomst att upptäcka områden som upplevs som orörda och utforskade. Här finns alltså god potential för Umeåregionen att etablera sig på en marknad som genererar höga intäkter men som ändå inte kräver stora antal besökare. På så vis kan tillväxten inom besöksnäringen ske på ett hållbart sätt.

UNESCO i Umeåregionen

VÄRLDSARVET HÖGA KUSTEN är ett kustområde i Västernorrland vars naturmiljö präglas av landhöjningen och ses som så unik och värdefull att det är en angelägenhet för hela mänskligheten att bevara den. År 2000 utsågs därför området till ett världsarv – tillsammans med globalt exceptionella natur- och/eller kulturmiljöer som exempelvis kinesiska muren, pyramiderna i Giza och nationalparken Grand Canyon i USA.

VINDELÄLVEN-JUHTTÁTAHKKA är ett av de nordligaste biosfärområdena i världen och omfattar den brusande och oreglerade Vindelälvens avrinningsområden från fjäll till kust. Biosfärområdet omfattar delar av Västerbotten och Norrbottens län och kommunerna Arjeplog, Sorsele, Lycksele, Vindeln, Vännäs och Umeå. Ett biosfärområde är ett modellområde för hållbar utveckling och ska fungera som en neutral arena och möjliggörare för samverkan.

Regionala samarbeten

Att paketera och erbjuda besöksmål till besökare kräver samverkan mellan offentliga, privata och ideella krafter. För närvarande finns ett avtal mellan Umeå kommuns destinationsbolag VisitUmeå och Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln och Vännäs. VisitUmeå arbetar med att utveckla, marknadsföra och sälja in dessa kommuners turistiska utbud och turistcentret är helt digitalt. Region Västerbotten Turism, Västerbottens regionala turistorganisation, har också gjort en kraftsamling i satsningen "Västerbotten Experience Centers" där ett antal besöksmål knutits ihop och lyfts fram och där den västerbottiska kulturen, naturen och värdskapet tillgängliggörs för en internationell marknad. Örnsköldsvik kommun är en del av det kommunala bolaget Höga Kusten Destinationsutveckling AB,

som tillsammans med tre andra kommuner i Västernorrland arbetar med den strategiska utvecklingen av besöksnäringen i Höga Kusten. Örnsköldsvik är också en del av Leader Höga kusten som är ett lysande exempel på hur lokalt engagemang kan tillvaratas för att tillsammans arbeta för stärkta landsbygder och en ökad besöksnäring. För att besöksnäringen i Umeåregionen ska kunna utvecklas på bästa sätt bör besöksmålen i kommunen vara tillgängliga och stötts med välfungerande infrastruktur och kommunikationer, exempelvis kollektivtrafik, parkering, skyltning och information. Detta gäller även för friluftsliv- och naturområden där kommuninvånarna spenderar stor del av sin fritid. Här samverkar kommunerna internt samt med berörda

regionala aktörer för att successivt göra de olika besöksmålen och friluftsområdena mer tillgängliga genom förbättrad infrastruktur och kommunikationer. Specifikt är det viktigt att titta på kollektivtrafikens turtäthet under helger, då efterfrågan på hållbara transporter från stad till besöksmål i landsbygd ökar. Kompetensförsörjning är också en stor utmaning, exempelvis inom restaurangbranschen, där många företagare i landsbygd vittnar om att det är svårt att hitta personal som har rätt erfarenhet och/eller utbildning. Småföretag brottas även oftast med små marginaler, framför allt företag inom naturturism, vilket förstärker utmaningen i att bygga hållbara företag.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Lokalt näringsliv. Här nedan sammanfattas dessa.

- Arbeta för en balanserad och hållbar turism över tid.
- Finns många fina utflyktsmål och stolta engagerade bybor som vill visa upp alla smultronställen.

- Fler boenden där hotell och konferens kan kombineras med naturupplevelser så som leder och skidspår.
- Naturambassadörer skapas kring till exempel guidning och utbildningar för företagare.
- Sjö- och fisketurism kan utvecklas, till exempel lyfta de fiskecentrum med museum som finns.
- Utveckla och underhålla vandringsleder, båtplatser, skyltar, information, fiskevatten etc..
- Bli bättre på att vara ambassadörer för naturen och friluftslivet, t.ex. båtliv, fiskeliv, cykel och vandring.

ring. Visa upp och sälja naturen bättre.

- Lyfta lokala upplevelser hela året, inte bara under sommaren utan även höst, vinter och vår.
- Specialintressen att bygga koncept på: jakt, cykel, öl, mat med mera.
- Paketera våra erbjudande så att turister hittar till fler resmål inom regionen.

Infrastruktur

Infrastruktur omfattar vägar, järnvägar, flygförbindelser och färjetrafik för både persontransporter och transport av varor och gods. Förutom transporter handlar infrastrukturen och kommunikationerna även om bredband, mobiltäckning liksom teknisk infrastruktur för vatten, avlopp, avfall, återvinning och energiförsörjning.

Inom Umeåregionen rör sig medborgarna naturligt över kommungränserna i en av Sveriges starkast växande arbetsmarknadsregioner. Varje dag pendlar cirka 13 000 personer inom regionen för att studera, arbeta och bo. För medborgare som bor i Umeåregionens landsbygder är arbetspendling en del av vardagen där många reser även inom de egna kommunerna dagligen, vilket gör infrastrukturen till en prioriterad fråga för såväl arbetstagare som arbetsgivare.

Näringslivets tillväxt i Umeåregionen är nära förknippat med fungerande trafiklösningar och infrastruktur för både import och export. Kommuner och näringsliv kommer de närmaste åren, med stöd av EU, göra miljardinvesteringar i Umeåregionen. Regionens närings- och befolkningsökning fungerar som motor för tillväxt i hela norra Sverige, vilken är en av de kraftigaste i Europa. Väl fungerande infrastruktur är en förutsättning för Umeåregionens fortsatta utveckling.

Inom ramen för Umeåregionssamarbetet har infrastrukturfrågor pekats ut som ett viktigt område för utvecklingen av arbetsmarknadsregionen. Genom samarbete och samverkan i gemensamt prioriterade utveck-

lingsfrågor som rör infrastruktur har Umeåregionens kommuner tillsammans en större möjlighet att påverka utvecklingen av infrastrukturen i Umeåregionen till gagn för såväl medborgare som näringsliv och besökare.

Vägar

En viktig parameter som bidrar till en attraktiv arbetsmarknadsregion med goda livsmiljöer är tillgången till energieffektiva, bekväma och ändamålsenliga resor och transporter på regionens vägar. Säkra och väl underhållna vägar är avgörande för att landsbygderna i Umeåregionen fortsatt ska kunna expandera och vara attraktiva för medborgare, investerare, företagare och besökare. Det kan exempelvis handla om gång- och cykelåtgärder i servicenoder och serviceorter och förbättrad framkomlighet och säkerhet på vägar såväl mellan byar som mellan stad och landsbygd.

Ökad säkerhet på mötesfria vägar med bibehållna, eller höjda, hastighetsbegränsningar är något som Umeåregionens ledande politiker gemensamt påtalat till trafikverket som avgörande för fortsatt tillväxt i hela norra Sverige. Ytterligare en viktig insats handlar om ökad bärighet för att möta skogsindustrins transportbehov där vägar och broar behöver stärkas för att klara tunga fordon.

Kommunerna i regionen är i flera av dessa frågor beroende av statliga, ideella och kommersiella aktörer. Ansvaret för merparten av vägarna i Umeåregionens landsbygder ligger i huvudsak på staten. Läns- och riksvägar är Trafikverkets ansvar medan vissa småvägar sköts av vägsamfundigheter och hålls öppna för allmänheten genom ekonomiskt stöd från stat och kommun. De enskilda kommunerna ansvarar endast för en mindre andel av vägarna inom lite större tätorter. Däremot är det ofta kommunerna som tar emot

önskemål, synpunkter, identifierar behov, gör inspel och svarar på remisser rörande statliga planer. Genom samverkan och gemensamma prioriteringar över länsgränsen, kan Umeåregionens kommuner stärka varandras inspel till både regionala och nationella transportplaner.

Järnväg för ökad arbetspendling och stärkt näringsliv

De senaste åren har tågtrafiken i Umeåregionen ökat. Även för de kommuner som inte själva har räls eller stationshus är kopplingen till transporter av både gods och persontrafik en viktig del av infrastrukturen. Med en välutvecklad tåginfrastruktur skapas förutsättningar för hållbart resande, befolkningstillväxt och tillväxt för Umeåregionens företag. Kopplingar till resecentren i kommunerna ökar möjligheter att gå, cykla samt resa kollektivt. Därtill möjliggörs för boende i omlandet att ansluta till tåginfrastruktur vilket minskar bilresande. Med kortare resetider krymper avstånden i Ume-

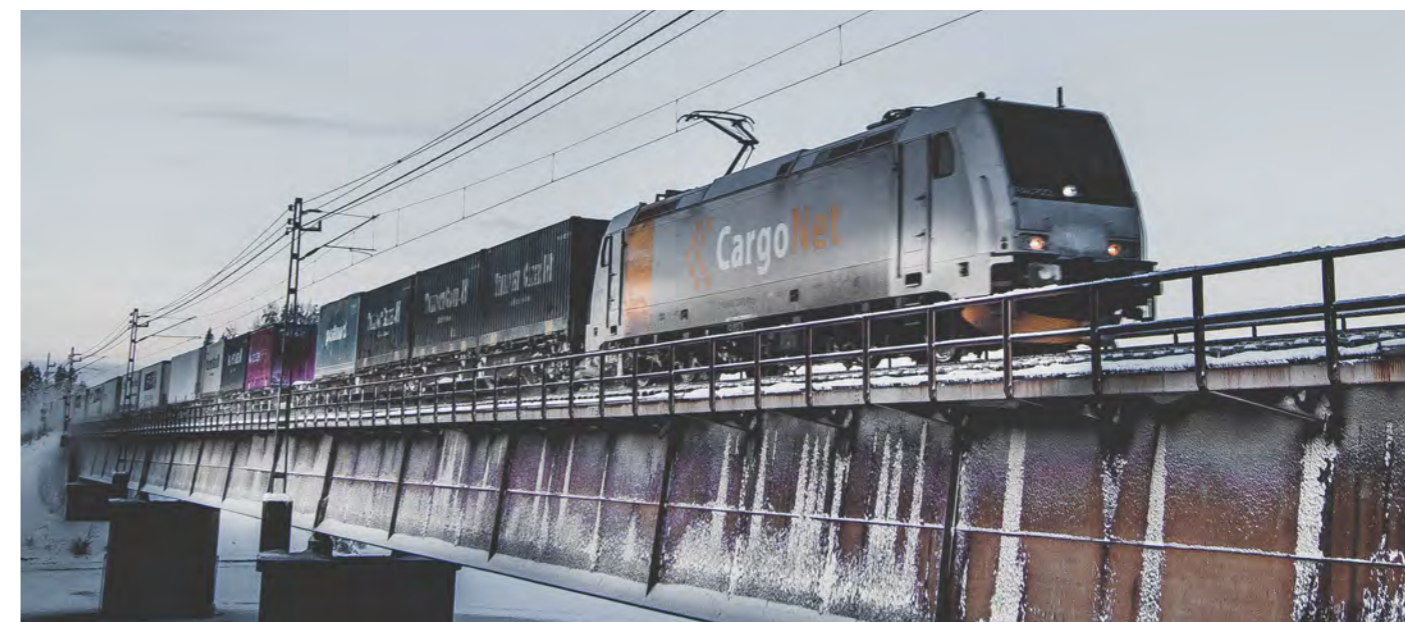
åregionen och invånarna kan nå en större arbetsmarknad och ett större utbud av utbildning, fritid, kultur, shopping och evenemang. Detta gynnar i sin tur näringslivets utveckling och bidrar till en attraktiv, växande och hållbar region.

Moderna järnvägsförbindelser med förbättrad kapacitet och rakare sträckning som klarar av tyngre laster och högre hastigheter gynnar godstrafiken i Umeåregionen. Till detta kommer minskade utsläpp av koldioxid om transporter flyttas från väg till järnväg. Botniabanan, den framtida Norrbotniabanan och nya Ostkustbanan tillsammans med stickspår till Umeåregionens hamnar har en avgörande betydelse för transport av alla typer av gods, från sågtimmer till containrar och pallar, både in och ut.

Persontågstrafiken i norra Sverige fick ny kraft i och med att Botniabanan togs i bruk, men innebär samtidigt att persontrafiken på en stor del

av stambanan flyttades ut till kusten. Genom att öppna upp för persontrafik på Stambanan genom övre Norrland skulle möjligheterna att resa kollektivt öka avsevärt i Umeåregionen. Idag står många hus, lägenheter och industrilokaler tomma längs stambanan samtidigt som flera kommuner upplever ett allt högre tryck på bostadsmarknaden. En öppning för persontrafik på stambanan skulle öka attraktionskraften avsevärt. Även besöksnäringen och det lokala näringslivet skulle gynnas positivt om det åter igen blev möjligt med persontrafik på .

I de lokala workshoparna som genomförts har flera konkreta och intressanta idéer framkommit om vart och hur nya kollektiva transporter av varor och tjänster skulle kunna etableras. Exempelvis stationslägen kopplat till ny och befintlig infrastruktur och ett ökat kollektivt resande med tåg.

Hamnar och flyg inom regionen

Umeåregionens två flygplatser i Örnsköldsvik och Umeå är viktiga för både medborgare, näringsidkare i hela Umeåregionen. Flygtrafiken möjliggör effektiva och långväga resor till och från övriga Sverige och Europa, samt är i mångt och mycket en förutsättning för att ta emot internationellt inresande turister. Samtidigt är transporter en av de största källorna till utsläpp, vilket innebär att särskilt fokus måste riktas mot att utveckla ett effektivare och hållbarare transportsystem.

En stor del av den svenska ekonomin är beroende av export och import och på så sätt av flöden av gods och passagerare genom våra hamnar. Tillväxten bland många av Sveriges industrier och regioner har varit beroende av tillgången till en strategiskt belägna hamnar. Detta gäller även för Umeåregionen där en stor del av råvarutillförseln till och utskleppningen av produkter från kommunens industrier transporteras sjövägen, exempelvis via lastageplatserna i Örnsköldsvik och Husum.

Hållbart resande

Hela samhället står inför stora förändringar vad gäller omställning till hållbart resande och hållbara transporter.

I landsbygder är bilen ofta en förutsättning för att lösa vardagspusslet med skola, förskola, inköp, fritidsaktiviteter och arbetspendling. Färre människor på större yta gör också att kollektivtrafiken inte alltid är konkurrenskraftig.

Personbilstransporter kräver dock mer underhåll av vägar än vadkol-

lektiva lösningar medför. Bilåkandet konkurrerar även med mer hälsofrämjande transportsätt, så som gång och cykel. Det är därför viktigt att etablera mer hållbara resmönster och beteenden hos boende och verksamma i Umeåregionen.

Väl planerade och genomförda kollektivtrafiklösningar, inklusive skolskjutor och heltrafik samt utveckling av gång- och cykelnät i anslutning till pendlarstråk, är utvecklingsområden som gynnar hållbart resande i hela Umeåregionen.

Ideella krafter i Umeåregionens landsbygder har en betydande roll för utveckling av mer hållbara sätt att resa regionen. Organisering av samåkning och gemensamma insatser tillsammans med kommuner och regionala aktörer för att etablera laddinfrastruktur och pendlarparkeringar är två exempel. Ny digital teknik öppnar upp för möjligheten med anropsstyrd trafik, vilket i framtiden har potential att öka det kollektiva resandet i landsbygder.

Genom dialog, samverkan och samarbete kan kommunerna stötta lokala initiativ och tillsammans identifiera specifika och lokala behov samt möjliga åtgärder.

Digital infrastruktur och kommunikation

Tillgång till bredband är idag mångt och mycket en förutsättning för att kunna ta del av grundläggande samhällsservice och att vara delaktig i samhället fullt ut men det finns fortfarande delar av våra landsbygder i Umeåregionen som inte är uppkopplade. De nationella målen är tydliga vad gäller täckning i hela landet. Samtidigt som utbyggnad sker, pågår även en nedrustning av de gamla stamnäten, vilket skapar problematik i landsbygder där den nya tekniken ännu inte nått fram.

För att boende och verksamma i Umeåregionens landsbygder ska ha tillgång till bredband med en stadig uppkoppling, är det av stor vikt att koppla ihop näten mellan såväl

kommunerna som över länsgränsen. Kommunerna kan även samverka och gemensamt lyfta de behov som finns för att täcka de områden som saknar god mobiltäckning.

Digitalisering av kommunala tjänster är en viktig del av en hållbar landsbygdsutveckling, som ökar kommunens tillgänglighet samtidigt som resebehovet kan minska och underlätta vardagspusslet. För att stötta vårt näringsliv är även insatser kopplat mot att underlätta för näringslivet att ta tillvara digitaliseringsens möjligheter.

Bredbandsuppkoppling och digitaliseringen skapar förutsättningar för smarta lösningar som förenklar människors vardag. Det skapar möjlighet för människor att vara kreativa tillsammans, ökade möjligheter att arbeta på distans, starta nya företag, bedriva e-handel och exempelvis utveckla nya serviceformer. Därför är god mobiltäckning och snabbt, fungerande bredband (fast

och/eller mobilt) centralt för att kunna bo och verka på Umeåregionens landsbygder.

Smarta landsbygder

Smarta landsbygder eller "smarta byar" bygger på konceptet "Smart villages" som tagits fram inom det europeiska nätverket för landsbygdsutveckling, ENRD (European Network for Rural Development). Det handlar om att byar utvecklar kreativa lösningar på lokala utmaningar genom att använda ortens unika styrkor, tillgångar och möjligheter. Smarta landsbygder strävar efter en hållbar utveckling i området, ofta med hjälp av innovation och digital teknik. Arbetet utgår från människors förmåga att samarbeta om praktiska lösningar för att utveckla sina bygder både vad gäller kompetens, service och infrastruktur.

Smarta landsbygder har lyfts fram av EU-kommissionen som ett bra exempel hur lokalsamhällen och

lokala myndigheter tillsammans kan arbeta med problem kopplat till bredbandsuppkoppling, sysselsättningsmöjligheter och tillhandahållande av tjänster.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Infrastruktur. Här sammanfattas dessa

- Utbyggda cykelleder som är trafiksäkra för alla trafikanter.
- Skapa förutsättningar för att öka kommunikationsmöjligheter och

se till att transportnätet håller hög standard.

- Flygplats för el flyg och självkörande bussar.
- Fler stopp för nattågen.
- Tätare tågavgångar och anslutningsbussar som anpassas till tågtiderna.
- Digital kommunikation: total bredbandsutbyggnad. Alla får tillgång till kommunikationsteknologin

• Infrastrukturen knyts samman med hög standard över kommungränser.

• Hållbar energiförsörjning och väl utbyggd belysning på landsbygder skapar trygghet.

• Arbeta för att minska mängden fossila bilar, möjliggöra mer samåkning.

• Anropsstyrd kollektivtrafik för att öka bussåkning mellan byar.

Kultur och fritid

Samverkan är ett nyckelord när det kommer till kultur- och fritidsutbudet i Umeåregionens landsbygder. Det civila samhället tillsammans med kommunernas fritids- och kulturutbud, anläggningar och lokaler som idrottshallar, bibliotek och fotbollsplaner fyller många funktioner - här finns aktiviteter för barn och unga, rekreativitet, mötesplatser, förenings- och samlingslokaler.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) har i olika rapporter konstaterat att attraktivitet inte enbart handlar om arbetstillfällen, bostäder, kommunikationer och kommunal basservice. Fritidsaktiviteter, kultur, föreningsliv och mötesplatser har också stor betydelse för tillväxt. Att kunna ta del av ett levande och varierat kulturutbud, liksom att själv ha möjlighet att ägna sig åt skapande verksamhet, kan vara avgörande för människors benägenhet att besöka en plats, att flytta in och att stanna kvar. Kultur är, kort sagt, en viktig faktor för orters, kommuners och regioners attraktivitet och bidrar till stark lokal identitet och stolthet.

Umeåregionen är känt för sitt stora kulturutbud, vilket inte minst manifesterades när Umeå utsågs till Europas kulturhuvudstad år 2014 och aktiviteter samordnades och genomfördes i hela regionen. Samarbeten mellan kommunerna, akademi och företag pågår även för att stärka och utveckla de kulturella och kreativa näringarna i Umeåregionen.

Samverkan med lokalsamhället

Att arbeta tillsammans och göra saker ihop stärker sammanhållningen

i byarna och sammanhållning är ett starkt argument för att bo kvar. När föreningar och kulturföretagare går ihop om utbud och marknadsföring så blir de starkare tillsammans, vilket även får positiva effekter för besöksnäringen.

Kommunerna har en viktig uppgift i att förmedla kontakt och peka på möjlig samordning mellan olika aktörer. Samarbete mellan det offentliga och civilsamhället är nödvändigt för att få ut så mycket som möjligt av de oftast begränsade resurser som står till buds. Det är också viktigt att kommunerna tillvarata den kunskap och de perspektiv och behov som finns hos lokala kulturföretagare.

I Umeåregionens landsbygder ser det olika ut vad gäller tillgång till lokaler för kultur- och fritidsutövande. Många lokaler sköts eller ägs av hembygdsföreningar, bygdegårdar, idrottsföreningar eller sammansat-

ta bygdeföreningar. En utmaning är att behålla och utveckla övrig kommunal service i kommuner med liten befolkning och stora avstånd. På många orter sker underhåll och verksamhet i samverkan mellan civilsamhället och kommunerna. Att hitta former där denna samverkan kan fortsätta på lång sikt är viktigt för att kunna behålla det utbud som finns och utveckla.

Utbyggnad av infrastruktur som bredband en viktig pusselbit för att tillgängliggöra ett större kulturutbud och till folkbildning. Det stöd som folkbildningen får från kommuner bidrar till individuell utveckling och landsbygdsutveckling.

Stöttning av lokalsamhället

För att skapa livskraftiga och levande landsbygder är civilsamhället och dess utbud inom kulturen avgörande. Kommunerna inom Umeåregionen stödjer föreningar på olika sätt,

Visste du att?

2008 fattade regeringen beslut om Överenskommelse med det civila samhället, med mål att stärka de idéburna organisationerna. 2018 skrev regeringen och det civila samhället på nationella nivå en överenskommelse om en gemensam stödstruktur för dialog och samråd. Överenskommelsen vidareutvecklar den tidigare Överenskommelsen inom det sociala området och öppnar för nya möjligheter till dialog och samråd.

”Det civila samhällets organisationer gör stora insatser i Sverige, inom många arenor. För att det offentliga ska kunna göra sitt jobb behövs civilsamhällets kunskaper och perspektiv. Den här överenskommelsen lägger grunden till det, säger kulturministern.”

exempelvis genom lokal- och investeringsstöd, aktivitetsstöd, byskötselmedel, kulturpeng och att kostnadsfritt nyttja kommunens lokaler. Annan viktig finansiering kommer exempelvis från Bygdemedel via Länsstyrelserna och vindbonus från vindkraftsbolag.

En annan viktig del är stöttning kring förnyelse och hur de ideella krafterna kan räcka till. Det är ofta samma personer som engagerar sig i flera föreningar och engagemanget kan på så vis bli både sårbart och tungt att bära. För att få till en långsiktig samverkan är det därför viktigt att kommunerna stöttar arbetet så att föreningarna kan vara hållbara över tid.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Kultur och fritid. Här nedan sammanfattas dessa.

- Lyfta de aktiviteter som finns och ta nya initiativ inom kultur, barn och unga, idrott, kurser, fågelskådning,

restaurering, sporthall och turism.

- Utveckla miljöer för unga med exempelvis utegym och skateparker.

- Skapa nätverk som ger gemenskap och ta vara på de förutsättningar och de föreningar som finns och bygga vidare på dem, exempelvis genom en kulturarena.

- Kulturens värden samordnas och sprids i hela Umeåregionen, vilket ger mer kultur till alla.

- Lyfta fram och bygga på lokala upplevelser över året, så som konst och mathantverk samt bevara och berättas om lokal historia.

- Satsa på samarbetsmöjligheter kring stora evenemang, t.ex. rally, kultur, idrottsevenemang.

- Kulturinventering i byarna över vad som finns och bli goda ambassadörer för vår natur och friluftsliv såsom båtliv, fiskeliv, cykel och vandring.

Lokalt ledd utveckling

Eldsjälar, föreningar och ett aktivt civilsamhälle är centrala för landsbygders tillväxt och attraktionskraft. Engagemanget på landsbygder spänner ofta över flera frågor samtidigt och några av de styrkor som finns inom den ideella sektorn är bygemenskap, ett genuint engagemang och en direkt påverkan i lokalsamhället. Föreningslivet på landsbygder står dessutom för många praktiska frågor som underhåll av fritidsanläggningar och vägar.

Ett rikt föreningsliv och det ideella engagemanget stärker platsers sociala kapital, den lokala identiteten och framtidstron bland boende och verksamma. I Umeåregionens landsbygder finns allt från lokala utvecklingsgrupper, hembygdsföreningar, idrottsföreningar, samfälligheter, väg- och vattenföreningar, jakt- och fiskevårdsföreningar och församlingar. Alla dessa verksamheter genererar stora sociala värden

och service som stärker både den enskilde såväl som lokalsamhället.

Stöttning av den ideella sektorn

Flera lokala utvecklingsgrupper och andra landsbygdsaktörer i Umeåregionen har sedan länge ett etablerat samarbete över bya- och kommungränserna. Umeåregionens kommuner kan tillsammans med andra aktörer som Länsstyrelsen, regionala organisationer och leaderområden, uppmärksamma och stötta detta arbete. Exempelvis genom att samordna forum där föreningar över kommungränser kan ses och ha utbyte med varandra eller genom att erbjuda föreningsrådgivning inom specifika teman så som exempelvis generationsväxling, inkludering och mångfald eller inom ramen för olika projekt. Kommunerna har också en viktig uppgift i att tillgängliggöra information om vilka stödmöjligheter som finns för olika landsbygdsrelaterade projekt, både på kommun- och service

och service som stärker både den enskilde såväl som lokalsamhället. vå men även bland regionala och nationella aktörer som exempelvis Länsstyrelsen, Regionen, Jordbruksverket och Tillväxtverket.

År 2020 blev barnkonventionen svensk lag, en lagstiftning som ska stärka barnets position som rättighetsbärare och ge barn och unga möjlighet att utöva sina rättigheter och uttrycka sina åsikter. Det innebär att Umeåregionen behöver skapa forum, möten och dialog mellan beslutsfattare, tjänstepersoner och barn och unga, där barn och unga är i fokus. Barnkonventionen ska givetvis genomsyra alla områden inom landsbygdsutveckling, men kan vara extra viktig kopplat till den ideella sektorn eftersom den är en viktig part i utvecklingen av våra landsbygder. Många föreningar i Umeåregionens landsbygder har också uttryckt oro över svårigheten att få in ungdomars perspektiv och delaktighet i utvecklingsarbetet.

Den lokala kunskapen

För att på ett framgångsrikt sätt kunna arbeta med landsbygdsutveckling i Umeåregionen är det viktigt med mer kunskap om våra landsbygder. Den lokala kunskapen hos boende, föreningar och företag är därför viktig att tillvarata. Dessa är, mer än någon annan, experter på sina bygder och därför är gott samarbete och lyhördhet mellan det offentliga och ideella en förutsättning för att bedriva landsbygdsutveckling lokalt som regionalt. Umeåregionens starka akademiska sektor skapar dessutom goda möjligheter för kommunerna att i samverkan med universiteten bidra till att kunskapen och forskningen om landsbygder och landsbygdsutveckling ökar.

Samverkan

Flera av Umeåregionens kommuner har etablerade nätverk med byautvecklingsgrupper och representanter från ideell och privat sektor på landsbygder, exempelvis Bygdsam i Örnsköldsvik och Landsbygdsutvecklingsrådet i Umeå kommun. Dessa nätverk utgör viktiga dialogforum som bidrar till att stärka den lokala utvecklingen såväl som lokala demokratin.

Lokalt ledd utveckling genom Leader-metoden grundar sig i ett partnerskap mellan ideell, privat och offentlig sektor. Att Umeåregionens kommuner och dess invånare får tillgång till de finansieringsmöjligheter och nätverk som ett leaderområde medför är av högsta prioritet för att kunna säkerställa att landsbygdsutveckling i Umeåregionen bedrivs utifrån ett tydligt underifrån-perspektiv.

Byplaner

Ett sätt för föreningar och utvecklingsgrupper att driva den lokala utvecklingen framåt kan vara att samla gemensamma tankar och idéer i en så kallad byplan, eller lokal utvecklingsplan. Detta har bland annat lyfts fram som förslag under medborgardialoger och workshops som ligger till grund för denna strategi.

Att arbeta fram en byplan är ett bra sätt att kartlägga och inventera vilka värden och resurser som finns på en specifik plats, exempelvis vilken service som finns där, vilka lokala krafter i form av företag och föreningar som verkar där, hur demografin ser ut, etc.. På samma sätt kan byplansarbetet identifiera plats-specifika utmaningar och aktuella frågor samt undersöka hur dessa kan lösas och hanteras. Genom ett sådant helhetsgrepp kan byplanen på ett konkret sätt visa hur boende och verksamma vill att utvecklingen ska se ut på just deras plats.

Eftersom den bästa kunskapen om en plats finns hos de som bor och verkar just där, är det viktigt att byplansarbetet utförs av just lokala krafter. Byplaner och lokala strategier utgör dock betydelsefulla underlag för arbetet med landsbygdsutveckling även på kommunal och Umeåregional nivå och kommunerna kan därför stötta och uppmuntra byplansarbetet på olika sätt.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Lokalt ledd utveckling. Här sammanfattas dessa.

- Väcka liv i eldsjälar som finns i byarna men som inte vet om det själva, stärka lokala idéer, lära känna varandra bättre, knacka dörr, samla byar i kluster.

- Nyttja projektmedel bättre, exempelvis genom Leader pengar och andra lättsökta medel.

- Värna om betydelsefulla samlingsplatser som bygdegårdar, mötesplatser kan fungera som mobila arbetsplatser och projektkontor för byutveckling.

- Utvecklad samverkan mellan kommuner, näringsliv, föreningar och ideella krafter över kommungränser, öka kunskap och uppmärksamhet om landsbygder genom exempelvis publika arrangemang, företagsnätverk etc.

- Utveckla ett starkt föreningsliv för gemenskap, samla ideella föreningar lokalt, samarbeta och lyfta varandra, göra studiebesök tillsammans.

- Satsa på ungdomarna!

- Påverka rikspolitiken, lobba mot lokala politiker att de sätter mål för landsbygdsutveckling, förbättra kommunikationen mellan kommunen och medborgarna.

- Dra fördelar av den lilla kommunen, att som medborgare i mindre kommuner ha närmre till politiken - Lokala utvecklingsgrupper kan arbeta med byutvecklingsplaner, lyfta fram det unika i varje by.

- Kommunen ska vara stödjande, det mesta är ideellt. Eldsjälstänk: premiera och ta vara på goda exempel, eldsjälspeng.

- Byautvecklingsapp med material för marknadsföring, tydliga riktlinjer och informationsspridning.

- Resurs utifrån som åker till byarna och verkar stödjande, kommunen söker kontakt med lokala utvecklingsgrupper.

Visste du att?

- Bygdegårdsföreningar anslutna till Bygdegårdarnas Riksförbund lägger ner cirka en miljon ideella arbetstimmar per år, vilket motsvarar ungefär 887 årsarbeten.

- Bygdegårdar i hela landet hyrs ut mer än 290 000 gånger per år till föreningsmöten, fester, kulturevenemang, studiecirkel, konferenser, barn- och ungdomsaktiviteter och mycket mer.

- Umeåregionens kommuner finns cirka 90 Bygdegårdar totalt.

Attraktivitet och attityder

För att Umeåregionens landsbygder ska fortsätta utvecklas måste människor vilja bo, verka och besöka dessa. Genom att främja attraktiva boende- och livsmiljöer och starka civilsamhällen så ökar landsbygdernas attraktionskraft, vilket gör att fler människor lockas och får upp ögonen för livet i landsbygder.

I en globaliserad värld där de stora flyttströmmarna går till städer blir attraktivitet en viktig faktor för att möjliggöra landsbygders utveckling och tillväxt. Attraktivitet handlar exempelvis om att kunna erbjuda grundläggande service, kommuni-

kationer, arbetstillfällen och bostäder på en given plats, likväl som fritidsaktiviteter, mötesplatser och kulturutbud. Attraktivitet handlar också om mjuka, sociala värden som trygghet, gemenskap och lokal identitet. De många föreningar som verkar på landsbygder och dess engagemang bidrar mycket till byars attraktionskraft. Detta fastslog Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, i en rapport redan år 2015.

Landsbygders unika värden

Det finns en mängd olika faktorer som avgör val av bostadsort, såväl praktiska som sociala. Idag byggs städer allt tätare och efterfrågan på fristående villor och naturnära boenden ökar. Här har landsbygder en unik roll i att kunna erbjuda värden som blir allt mer eftertraktade som stora ytor, livsutrymme, lugn och natur runt knuten. Många som flyttar till landsbygder söker också den byakänsla och gemenskap som kan vara svårare att hitta i större tätorter och städer. Landsbygder och städer kan på detta vis komplettera varandra genom att erbjuda olika livsmiljöer. Det finns därmed stor potential att ta vara på och lyfta fram de platsbundna värden som Umeåregionens landsbygder genererar och som är unika i sitt slag.

Landsbygders attraktivitet kan stärkas i samverkan mellan ideella, privata och offentliga initiativ, exempelvis via leadermetoden. Konceptet "Landsbyggare" som arbetats fram genom Leader Höga Kusten är ett bra exempel på hur lokala företagare och boende, i samverkan med kommuner, kan utgöra ambassadörer och språkrör för byar och samhällen

och inspirera fler till att verka och bo i landsbygder.

Digitaliseringens kraft

Med en ökad digitalisering skapas nya möjligheter för människor att bo och verka i landsbygder, exempelvis vad gäller arbetstillfällen, företagande, branschbredd, möjlighet att arbeta och studera på distans och att ta del av viktig samhällsservice digitalt. Digitaliseringens möjligheter att överbrygga olika avståndsbase- rade utmaningar kan underlätta vardagslivet i landsbygder och öka livskvaliteten för boende och verksamma. Detta bidrar i sin tur till stärkt attraktionskraft och ökade möjligheter att locka en mångfald av människor till Umeåregionens landsbygder.

Människors utbildning och kompetens präglar karaktären på de arbetstillfällen som finns i landsbygder och även vilka nya jobb som skapas. Den parlamentariska landsbygdskommittén fastslog i sitt slutbetänkande att det är viktigt att möjliggöra arbetstillfällen som kräver hög utbildningsnivå i landsbygder, så att attraktiviteten för arbetstagare och entreprenörer ökar. Kompetensförsörjning och utbildning är således pusselbitar för att stärka attraktionskraften och för att kunna locka olika grupper av människor att bo och verka i Umeåregionens landsbygder.

Jämställda och jämlika landsbygder

Att möjliggöra för olika grupper av människor att bo och verka i Umeåregionens landsbygder innebär att det finns ett stort behov av att synliggöra samhällsstrukturer som försvårar detta, exempelvis vad gäller

ålder, kön, klass, etnicitet, funktionalitet och liknande. Det är viktigt att kommunernas gemensamma arbete kring landsbygdsutveckling i Umeåregionen utgår ifrån ett tydligt jämställd- och jämlikhetsperspektiv som medvetandegör de olika förutsättningar, erfarenheter och livsmönster som finns hos olika grupper av människor. Detta för att kunna erbjuda en jämställd medborgarservice och för att skapa en jämn fördelning av makt och resurser i våra landsbygder.

Attityder kring stad och land

De bilder som generellt förmedlas av landsbygd bygger inte sällan på stereotypa föreställningar om landsbygder som homogena, omoderna och stagnerande. Detta ställs i jämförelse med städer som i sin tur porträtteras som mångfacetterade, moderna och utvecklingsorienterade. Ofta talas det om "landsbygden" (i singular) snarare än "landsbygder" (i plural), fastän landsbygder har olika förutsättningar och ser väldigt olika ut. Det går att tala om ett urbant tolkningsföretade, där landsbygd definieras utifrån sin relation till staden och inte på sina egna villkor. I blotta språket finns alltså en tydligt underbyggd motsättning mellan stad och land som både skapar avstånd mellan människor och hämmar samhällsutveckling.

Visste du att...

Leader Höga Kusten har arbetat fram konceptet "Landsbyggare", som syftar till att lyfta den attraktiva bilden av entreprenörer, eldsjälar och entusiaster som bor och verkar i landsbygder. Via landsbyggare-guiden kan fler ta del av metoden och lära sig om hur en kan göra för att visa upp en positiv, uppdaterad och äkta bild av landsbygder och de som bor och verkar där. Läs mer på: www.landsbyggare.se

Genom att visa på landsbygders mångfald och lyfta fram dess unika värden och resurser är det möjligt att bryta stad/land-dikotomin och förändra den stereotypa bilden av landsbygder till en mer nyanserad och positiv sådan. När landsbygders självklara roll för framtida utveckling och tillväxt synliggörs, så synliggörs även det ömsesidiga beroende som finns mellan städer och landsbygder. I förlängningen kan städer och landsbygder ses som självständiga och komplementära rum, som både behöver och stärker varandra.

Att arbeta för att förändra attityder och föreställningar om stad och land kan ses som en strategiskt viktig aspekt i arbetet med landsbygdsutveckling i Umeåregionen, eftersom detta i hög grad påverkar hur vi ser på varandra, oss själva, våra livsval och vad som är möjligt och inte. Genom att förändra föråldrade attityder kring landsbygd så möjliggör vi för fler människor att känna att ett liv i landsbygd är möjligt och önskvärt. Detta kan exempelvis ha effekt för unga personer som känner att det är mer förväntat att flytta till en storstad än att välja att bo kvar i sin hemort. Att jobba normerande med landsbygdsutveckling handlar således om att omkullkasta negativa och föråldrade föreställningar om landsbygd och att få till ett at-

titydskifte där den mentala gränsen mellan stad och land luckras upp. Det i sig skapar större möjligheter och handlingsutrymme för att fler ska välja att bo, verka och besöka Umeåregionens landsbygder.

Lokala workshops och dialoger

I samband med lokala workshops som genomförts inom ramen för strategin, samt genom tidigare dialoger med boende och verksamma på Umeåregionens landsbygder, har en rad idéer, önskemål och förslag lämnats som har bäring på temat Attraktivitet & attityder. Här sammanfattas dessa.

- Skapa en "vi-känsla".
- Vara positiva ambassadörer för våra landsbygder, kommunerna och regionen.
- Lyfta fram våra byar och marknadsföra kommunen.
- Fokusera på det som är positivt och lyfta fördelarna.
- Bort med jante: tro på oss.
- Samarbeta och lyfta varandra.
- Umeåregionen blir platsen som andra ser upp till.
- Jobba med attityder.

Efterord

Denna strategi som du nu läst kan ses som en nulägesbeskrivning av Umeåregionens landsbygder, som ett sätt att synliggöra dess mångfald, värden och resurser. Den visar på en bredd av potential och möjligheter, men också på många aktuella och utmanande frågor att lösa tillsammans.

Genom att omsätta denna strategi i handling och konkreta samarbetsinsatser siktar vi nu framåt. Dokumentet kommer att utgöra en viktig plattform för vårt samarbete mellan kommunerna men också som en plattform för Umeåregionkommunernas samarbete med civilsamhälle och näringsliv.

Landsbygdsutvecklingsstrategi Umeåregionen utgår från Umeåregionens vision om världens bästa livsmiljö för 300 000 invånare år 2050. År 2020 var invånarantalet 216 700 i hela regionen. Våra landsbygder har en betydande roll för att vi ska nå vår vision, och för att Umeåregionen fortsatt ska utgöra en attraktiv och hållbar region med livsvillkor som toppar europeiska mätningar.

